

Lanseloet van Denemerken

Een abel spel

EEN ABEL SPEL VAN LANSELOET VAN DENEMERKEN,

hoe hi wert minnende ene joncfrou
die met sijnder moeder diende¹

met : bij

Proloog

1	Ic bidde Gode vanden trone
En Maria, die maghet scone,
Dat si ons allen wille bewaren	<i>trone</i> : hemel
4	Ende in doghden alsoe ghesparen,
Dat wi hemelrike ghewinnen.
Dies biddic der maget Mariën, der coninghinnen,
Die een vrouwe es boven al.	<i>Ende [...] ghesparen</i> : en zo
deugdzaam wil laten leven
<i>Dat [...] ghewinnen</i> : dat wij
(een plaats in) de hemel
mogen verwerven
8	Nu hoert wat men u spelen sal!
Hets van enen ridder prinsipael,
Die minde ene joncfrou noyael,
Hovesch van herten ende reine,	<i>prinsipael</i> : voornaam
<i>noyael</i> : rechtschappen
12	Maer si was hem te cleine
Van goede ende oec van gheboert.
Dies was sijn moeder op hem ghestoert,
Dat hi sine minne soe neder droech.	<i>hem</i> : voor hem
<i>goede</i> : bezit
<i>ghestoert</i> : boos
<i>Dat [...] droech</i> : omdat hij
verliefd was op iemand van zo
lage afkomst
<i>in vrouwen loech</i> : was (...)
verheugd
<i>dat felle wijf</i> : dat gemene
mens
16	Sijn herte altoes in vrouwen loech,
Als hi ane sach haer edel lijf.
Maer sijn moeder, dat felle wijf,
Hats altoes toren ende nijt	<i>Hats [...] nijt</i> : was daarover
zeer vertoornd en nijdig
<i>Dat [...] daelde</i> : dat hij zijn
aandacht richtte op iemand
van zo lage afkomst
<i>hem vertaelde</i> : verdedigde zich
20	Ende verweet hem te meneger tijt,
Dat hi hem soe neder daelde.
Maer hi altoes hem vertaelde
Met hoveschen worden, als hi wel conste.	

¹ *Een abel spel van [...] diende*: de titel is overgenomen uit het handschrift maar er zijn twee wijzigingen aangebracht. In het handschrift staat *moerder* in plaats van *moeder*. De betekenis ‘moordenaar’ lijkt hier, hoewel pikant, toch niet van toepassing. De spelling *moerder* is een verschrijving van de kopiïst; vgl. F.40R,a,39 in hetzelfde handschrift waar dezelfde kopiïst *broerder* schrijft in plaats van *broeder* in de boerde *Wisen raet van vrouwen*, vs. 124. Ten tweede is na *diende* de toevoeging *Ende ene sotternie na volghende* weggelaten omdat deze sotternie (*Die hexe*) hier niet wordt uitgegeven. Na de titel volgt in het handschrift nog het volgnummer *CCVI*, waarmee de plaats van *Lanseloet* en *Die hexe* in de collectie-Van Hulthem wordt aangegeven; ook dit volgnummer is in de editie weggelaten omdat het daarin geen functie vervult. De juiste betekenis van het woord *abel* in deze verbinding *abel spel* is onbekend. Voorgesteld is het woord op te vatten in een betekenis ‘ernstig’ in tegenstelling tot de komische kluchten, maar voor deze betekenis is etymologisch en lexicaal geen grond. Het best lijkt een wat neutrale betekenis ‘schoon’. Vgl. *Een abel spel van Lanseloet van Denemerken*. Ed. R. Roemans en H. van Assche. 8e dr. Antwerpen 1982. Klassieke galerij 123, p. 9–15.

droech [...] onste: koesterde hij genegenheid voor

toren: woede

Dat [...] werke: dat zij later (aan die *toren*) uiting gaf
dat [...] versinnen: of u met aandacht naar (het spel) wilt kijken

Ic [...] ghelike: Ik denk dat u nooit zoiets over de liefde hebt gehoord

merct: let op

- 24 Maer altoes droech hi vriendelijc onste
Der scoender joncfrouwen, heet Sanderijn.
Si en mochte niet noyaelder sijn,
Maer si was hem te neder gheboren.
- 28 Dies hadde sijn moeder soe groten toren,
Dat sijt namaels brachte te werke.
Nu biddic u, dat ghi uwen merke
Daer an wilt legghen ende versinnen.
- 32 Ic wane, dat ghi noit gheen van minnen
En hebt ghehoert dies ghelike.
Nu biddic u allen, arme ende rike,
Dat ghi wilt swighen over al
- 36 Ende merct hoet beghinnen sal!

Monoloog

LANSELOET

mach dit sijn: is het mogelijk

Dat ic [...] beseten: dat mijn hart zo vol is van die schone Sanderijn

spitich: nijdig

haer minne: mijn liefde voor haar; *doerboert*: (met haar pijl) doorboord

ghelaten: met rust laten

Ic en: Maar ik

Dies: daarom; *rouwe*: verdriet

moet: moet het

vrouwe: geliefde

neghelentier: egelantier

(rozestruik)

scier: spoedig

bogaert: (kasteel)tuin

- Ay God, here, hoe mach dit sijn,
Dat ic die scone Sanderijn
Al dus met herten hebbe beseten?
- 40 Nochtan wert mi verweten
Van mijnder moeder alle daghe,
Dat ic mine minne soe neder draghe.
Dies horic menich spitich woort.
- 44 Maer haer minne heeft mi soe doerboert,
Dat icse ghelaten niet en can.
Ic en moet haer altoes spreken an,
Als icse metten oghen ane scouwe.
- 48 Dies heeft mijn moeder groten rouwe,
Daer omme soe moet verborghen sijn.
Nu willic hier wachten die vrouwe mijn
Onder desen neghelentier,²
- 52 Want si sal hier comen scier,
Dat wetic wel, in desen bogaert³.

2 *Onder desen neghelentier*: in de hoofse traditie is de egelantier met zijn opvallend geurende bladeren vaak het ontmoetingspunt voor geliefden. Vgl. *Beatrijs*, Ed. F. Lulofs, Zwolle 1963, p. 90.

3 *bogaert*: indien ontmoetingen van hoofse geliefden buiten plaatsvinden, is dat meestal niet in de 'vrije' natuur maar in een gecultiveerde ruimte, in dit geval in een waarschijnlijk omheinde en aangelegde kasteeltuin. Vgl. R. Zemel, 'De hoofse wereld in de *Beatrijs*'. In: *Spektator* 12 (1982–1983), p. 345–376.

EERSTE TAFEREEL

Eerste tafereel

SANDERIJN

O edel ridder van hogher aert,
God, die alle dinc vermach,
56 Die moet u gheven goeden dach,
Edel ridder van herten vri. | <i>aert</i> : afkomst
<i>die [...] vermach</i> : die alles kan
<i>moet</i> : moge
<i>van herten vri</i> : voortreffelijk |
|---|---|

LANSELOET

O scone maghet, God die si ons bi
Ende moet u ende mi in doghden sparen
60 Ende van allen quaden bewaren
Ende sonderlinghe van nidere tonghen,
Alsoe dat niet en werde gesonghen
Van ons beiden enich quaet.
64 O Sanderijn, nu gheeft mi raet.
Mijn herte dat es te male onstelt ⁴
Ende van uwer minnen ghequelt,
Dat mi costen sal mijn lijf.
68 O Sanderijn, wel scone wijf,
En machic us niet gheweldich sijn,
Dat sal mi costen dleven mijn
Ende ewelije benic verloren. | <i>in doghden sparen</i> : deugdzaam
laten leven
<i>Ende [...] tonghen</i> : en vooral
tegen kwaadsprekers
<i>Alsoe dat</i> : zodat; <i>gesonghen</i> :
rondverteld

<i>te male onstelt</i> : geheel in de
war
<i>uwer minnen</i> : liefde voor u
<i>Dat</i> : zodat het; <i>lijf</i> : leven

<i>En [...] sijn</i> : als ik u niet kan
bezitten |
|---|---|

SANDERIJN

72 Och edel ridder hoghe gheboren,
Dat ⁵ en mach nemmermeer gescien.
Al eest dat ic u gerne mach sien,
Ic en ben niet uus ghelijke.
76 Ghi sijt mi te mechtich ende te rike,
Edel ridder, te sine u wijf.
Daer omme soe moet sijn een blijf,
Al eest dat ic u met herten minne.
80 Ende oec en willic gheens mans vriendinne | <i>Al eest</i> : hoewel

<i>moet [...] blijf</i> : moet het
blijven zoals het is

<i>vriendinne</i> : minnares |
|---|---|

4 *Mijn herte dat es te male onstelt*: de gedachte dat Lanseloet zo door de liefde gekweld wordt dat het hem zijn leven zal kosten is een aardig voorbeeld van dramatische ironie. Overigens is de dood tengevolge van liefdesverdriet (*amor hereos*) een verschijnsel dat niet alleen in de literatuur maar ook in de medische werkelijkheid ernstig genomen werd. Vgl. B. Besamusca, 'Amor hereos in Middle Dutch Literature: the Case of Lancelot of Denmark'. In: *Literary Aspects of Courty Literature. Selected Papers from the Seventh Triennial Congress of the International Courty Literature Society*. Ed. D. Maddox and S. Sturm-Maddox. Cambridge (Mass) 1994, p. 189–196.

5 *Dat*: strikt genomen verwijst Sanderijn hier naar Lanseloets woorden in vs. 70–71 waarin hij zegt te zullen sterven als hij haar niet kan krijgen. Het vervolg van Sanderijns antwoord (vs. 74–79) maakt het echter aannemelijk dat zij ook in vs. 73 al Lanseloets in vs. 69 bedekt geformuleerde voorstel afwijst.